

flueixen aquesta concepció des d'altres disciplines històriques i socials.

Consideren que la tradició paisatgística és excessivament sectària respecte de les altres ciències socials, que no ha sabut abordar el problema del canvi sinó descriure patrons d'evolució i que s'ha centrat, només, en com s'ha incrementat històricament el poder de l'home sobre la natura. En canvi, una Geografia històrica humanitzada hauria d'obrir-se a les disciplines històriques i a la teoria social, centrar-se en la comprensió dels processos i establir un concepte de progrés humà no sols per a l'anàlisi del poder de l'home sobre la natura sinó, també, per entendre i propiciar la disminució del poder de l'home sobre l'home. En aquest sentit, i davant una Geografia històrica del paisatge, els dos autors defensen una Geografia històrica de la cooperació i de la dominació.

El marxisme és entès com una tradició de pensament oberta i d'ella es destaquen les variants meys deterministes. Això permet considerar en tot treball de recerca les interaccions entre les contingències històriques i les determinacions estructurals. I aquest esdevé el punt metodològic fonamental, que, per als autors, ha de permetre una integració dialèctica entre l'especificitat històrica i la teoria social. El concepte d'«estructuració» desenvolupat pel sociòleg Anthony Giddens és àmpliament citat per fonamentar una anàlisi dels processos socials que ha de tenir en compte tant les idees, accions i reaccions dels actors històrics com les vessants estructurals que les orienten³. Es troba, també, una valoració dels autors marxistes més sossegadament historicistes com Gramsci i l'historiador britànic Thompson (profusament

citats en tota l'obra) o de l'existencialista Sartre, com a exemples d'una aproximació marxista humanista reeixida.

Aquesta obra, doncs, així com les contribucions de Baker, Billinge i Gregory a *Period and Place*, obre una nova perspectiva que se suma, des d'una vessant crítica, humanista i marxista, a altres aproximacions existents en Geografia històrica i ja llargament assentades.

Finalment, cal remarcar la importància que té la col·lecció «Cambridge Studies in Historical Geography», que, el 1982, va obrir un dels llibres comentats aquí, i que disposa d'aportacions valuoses des de les diverses perspectives de la Geografia històrica.

Joan Vilagrassa

The Social and Environmental Effects of Large Dams. A report to the European Ecological Group. Vol. 1: Overview. Autors: Edward Goldsmith i Nicholas Hildyard. Vol. 2: Case Studies. 31 autors diferents, editors: E. Goldsmith i N. Hildyard. Vol. 3: Annotated Bibliography. Autors: E. Goldsmith i N. Hildyard. Edita: Ecosystems LTD. Wadebridge. Ecological Centre. Worthyvale. Manor, Comelford, Cornwallles.

La magna obra sobre l'impacte social i sobre el medi ambient dels grans embassaments és una obra única en el seu gènere. Consta de tres volums, de dos dels quals (el 1er. i el 3er.) en són autors Edward Goldsmith (editor de la revista *The Ecologist* i coautor del famós *Blueprint for Survival*) i Nicholas Hildyard (editor adjunt de *The*

³ GIDDENS, A. (1979). *Central problems in social theory: action, structure and contradiction in social analysis*, Londres, McMillan.

Ecologist). El segon volum, elaborat per 31 autors diferents, és editat també per Goldsmith i Hildyard. Fins al moment de redactar la present ressenya, han estat publicats els dos primers: el volum I va aparèixer l'any 1984 i el II, l'any 1986.

En paraules del Dr. Brent Blackwelder, director de Recursos Hídrics de l'Environmental Policy Institute, aquesta obra es podria resumir dient que «Goldsmith i Hildyard han aconseguit confeccionar un volum sense precedents de dades, i demostrar que els grans embassaments no han assolit, ni de lluny, els objectius que pretenien (grans beneficis econòmics i socials per la producció d'energia neta, per disminuir i aturar el risc d'inundacions i per ajudar a combatre la fam subministrant aigua per a regadius) sinó que, a més a més, han deixat un llegat de destrucció cultural, malalties i danys als ecosistemes. Aquest estudi dels grans embassaments del món mostra la dramàtica diferència entre la retòrica dels seus promotors i la pura realitat dels "superembassaments"».

El primer volum està estructurat en 6 parts. La primera part és una introducció a les raons que generalment es donen per promoure i construir grans embassaments. En la segona part, titulada «Abans d'omplir l'embassament», s'analitza la problemàtica social que comporta el trasllat massiu de persones i/o pobles sencers i la destrucció cultural que aquests projectes signifiquen. La part tercera, «Després d'omplir l'embassament», aplega el gruix dels problemes creats pels embassaments: la pèrdua de terra i d'espècies vivents, la pèrdua de fertilitat i de matèria al·luvial, la pèrdua d'aigua per evaporació; els efectes de la irrigació en la propagació de plagues i de malalties; els efectes sobre l'aquicultura; els embassaments, les falles i els terratrèmols; el mite del control de les inundacions; el problema de la salinització; els

eterns problemes de manegament i de manteniment; la pèrdua de terra i d'aliments a les plantacions; la pèrdua de terra i d'aigua a la indústria i a les ciutats; els embassaments i la reducció dels subministres alimentaris; la sedimentació. Aquesta part acaba qüestionant si tots aquests problemes són inevitables i estableix 13 recomanacions abans d'iniciar qualsevol projecte de gran embassament. La quarta part fa referència a la «política d'embadocar», denuncia que moltes vegades els estudis d'impacte ambiental es fan una vegada iniciades les obres de construcció, i posa en evidència com se sobrevaloren els beneficis i s'infravaloren els costos. La part cinquena analitza els mètodes tradicionals d'irrigació en diferents parts del món: a l'Iran, a Tanzània, al Kilimanjaro, a Sri Lanka i a Mesopotàmia, i acaba amb un capítol dedicat a les lliçons sobre els mètodes tradicionals d'irrigació i a ensenyar a viure amb la natura. La sisena i darrera part del primer volum de l'obra que comentem està dedicada a les recomanacions finals dels autors. El segon volum d'aquesta obra conté 31 estudis-tipus sobre els efectes dels grans embassaments en 23 països diferents. Mai no s'havia aplegat en un sol volum una col·lecció tan completa de valoracions socials i ambientals.

En conjunt, tots els estudis són fets des d'amplis punts de mira. Alguns tracten especialment el problema de trasllat de persones; altres tracten la destrucció ecològica; altres, els problemes de la irrigació i el paper dels grans embassaments en la transmissió de malalties. També es tracta l'impacte econòmic advers que significa la construcció dels grans embassaments, sobretot en els països de l'anomenat Tercer Món.

Dels 31 estudis, 9 són d'embassaments en àrees temperades (a Amèrica del Nord i a Europa), 9, d'Àfrica, 8, de l'Índia i la

resta, d'altres països asiàtics (Bangla Desh, Sri Lanka, Tailàndia, les Filipines, la Xina).

Una vegada llegits els estudis, es pot concloure amb les mateixes paraules del Dr. Philip Williams, escrites en la introducció d'aquest segon volum: «Els grans embassaments signifiquen el deteriorament del nivell de vida, una distorsió social, un increment de la dependència de l'ajut forani, la concentració de poder i riquesa en poques mans, l'abandó de l'agricultura tradicional

—l'únic mitjà d'assegurar uns subministres alimentaris estables en una era d'escassetesa de recursos no renovables—». En resum, una obra monumental, de plena vigència tant a Catalunya com a l'Estat espanyol, quan tot sembla que els nous governants democràtics volen imposar la política dels fets consumats, almenys en dos casos: els embassaments de Rialb (Mig Segre) i de Riaño (Lleó).

Josep Puig